

DIPLOMAT

№ 03(028) 01-15 Mart, Adar 2006

İctimai-siyasi qəzet
Rojnama civakî û siyasî

Qiyməti
Həjay 20 qəpik

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB İLHAM ƏLİYEV YAPONİYA SƏFƏRİ ZAMANI

Bu gün Kürdüstanın baş naziri
Neçirvan Barzani Bağdad
şəhərində İrak dövlətinin başçısı
Cəlal Tələbani ilə görüşmüşdür

Ramsfeld: İrakda mülki əhali arasında müharibə ehtimalı hər zaman olmuşdur.

Amerikanın müdafiyyə naziri Donald Ramsfeld bu gün etnik və dini məsələlərə toxunaraq bildirdi ki, İrakda hər zaman əhali arasında vətəndaş müharibəsinin ehtimalı olmuşdur və bu gündə vardır. Amerikanın İrakdakı Ambasadoru Zalmay Xəlilzad da bu gün dedi: Amerika İrak müharibəsində "Pandora qutusu"nun ağzını açdı, lakin məlum deyil içindən nə çıxacaq. "Reuters" xəbər ag-

entliyinin verdiyi məlumata əsasən Donald Ramsfeld Pentaqonda İrakda aid bir brifinqdə qeyd edərək bildirdi: - Mən inanmıram ki, İrakda vətəndaş müharibəsi ola, amma hər zaman orada vətəndaş müharibəsinin yaranması ehtimalı olub. Amerikanın Ambasadoru Zalmay Xəlilzad "Los Angeles Timesə" verdiyi müsahibəsində bildirdi ki, Amerika 2003-cü ildəki Səddam faşizminin yıxılmasında hücumu zamanı "Pandora qutusu"nu etnik və dini baxımdan açdı, amma məsələ ondadır ki, insanlar bu problemin içindən necə çıxacaq. Zalmay Xəlilzad qeyd etdi ki, vətəndaş müharibəsinin potensialı nə qədər olsa da çalışırıq ki, onların arasında bir körpü salınsın.

Görüşdən sonra keçirilən mətbuat konfransında o, bildirmişdir ki, "Kürdüstan ilə İrak dövləti arasında olan mexanizmin aydın olmaması bəzi çətinliklər yaratmışdır.

Kürdüstanın baş naziri Neçirvan Barzani qeyd etdi ki, yeni hökumət təşkil edildikdən sonra çalışacağıq ki, yeni əlaqələr mexanizmi hazırlansın.

Neçirvan Barzani Kürdüstandan da bəhs edərək dedi ki, neft yataqları Kürdüstanın təbii sərvətləri olmaqla Kürdüstanın özünə aiddir. Bu İrakın yeni konstitusiyasında öz əksini tapmış-

dır. Gördüyümüz bütün işlər İrak konstitusiyası çərçivəsindədir, qanundan kənar heç bir iş görülməmişdir.

Neftlə bağlı görülən bütün işlər İrak neft naziri ilə əlaqəli şəkildə görülmüşdür. Bizim üçün önəmli odur ki, işlərimiz İrak konstitusiyası çərçivəsində görülsün.

Kürdüstan ərazisində olan neft yataqlarından əldə edilən gəlir Kürdüstan xalqının rifahı üçündür. Bunu biz mərkəzi hökumətlə əlaqəli şəkildə görürük.

KÜRDÜSTAN PARLAMENTİNİN SƏDRİ QAZAXISTAN KÜRDLƏRİNİN NÜMAYƏNDƏ HEYƏTİNİ QƏBUL ETMİŞDİR

Martın 2-də Kürdüstan Parlamentinin sədri Ədnan Müfti Qazaxıstan kürdlərinin nümayəndə heyətini qəbul etmişdir. Nümayəndə heyətində, Qazaxıstan prezidentinin müavininin neft sahəsi üzrə köməkçisi, 32 dövlətin Elmlər Akademiyasının üzvü, akademik Nadir Nadirov,

kimya elmləri doktoru və Dövlət muzeyinin Kürd Mədəniyyəti Şöbəsinin rəhbəri doktor Həlimə Əmo, Respublika Dərman İstehsalı İdarəsinin rəhbəri Rəşid Sədo Nadirov və Alma-Ata şəhər məhkəməsinin birinci müavini Əbdulbari İsmayılov olmuşlar.

Kürdüstan parlamentində keçirilən yığıncaqda Qazaxıstan və Kürdüstan parlamentləri arasında əlaqələrin yaranması, hər iki dövlətin ali məktəbləri arasında dostluq əlaqələrinin qurulması və bir neçə yeni əlaqələrin təşkili haqqında da-

nışıqlar aparılmışdır.

Yığıncaqda hörmətli akademik N. Nadirov Qazaxıstan hökumətinin Kürdüstan parlamenti, eləcə də hökuməti və Kürdüstan xalqı ilə dostluq əlaqələrinin yaradılması, təmsil etdiyi ölkənin rəhbərliyinin Qazaxıstanda kürd dilində peyk televiziya kanalının və Qazaxıstan- Kürdüstan təyyarə reysinin açılması arzusunda olduğunu xüsusi ilə vurğuladı. Kürdüstan parlamentinin sədri Ədnan Müfti akademik N. Nadirovun bu təklifinə münasibətini və dərin təşəkkürünü bildirdi.

Türkiyə "Kürdüstan bölgəsi"-nin möhürü olan pasportları qəbul edir.

Türkiyənin "Zaman" qəzetinin yazdığına görə Türkiyə DİN-nin qəbul etdiyi qərara əsasən, hansı vətəndaşın pasportu üzərində "Kürdüstan bölgəsinin" möhürü olarsa o Türkiyə dövləti tərəfindən qəbul ediləcək və geri qaytarılmayacaqdır.

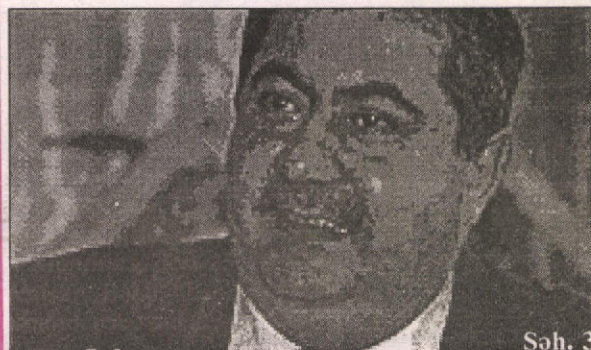
Lakin, həmin qərara görə hər hansı vətəndaşın pasportunda onun doğulduğu yer "Kürdüstan" göstərilərsə onun Türkiyəyə girişinə icazə verilməyəcək və o şəxs geri qaytarılacaqdır.

Agahnameya şervanekî kurd: di
festîvalê de derdikeve pêşbirkê

Səh. 5

Huşyar Zêbarî dewletên
cîran bi desttewerdana
Îraqê tawanbar kir

Səh. 3

Bûş rola Serok Telebanî û Serok
Barzanî di piroşeya siyasîya Îraqê
de bilind nixand

Səh. 3

lub olan Ağqoyunlu Sultan Murad 1506-cı ildə Mərəş əyalətinə gəlir və Əlaəddövlənin qızı ilə evlənir. Bundan sonra türkmen ordusu ilə Əlaəddövlə ordusu birləşərək böyük bir qüvvə təşkil edir. Bu qüvvədən istifadə edən Əlaəddövlə digər kürd əmirliklərini və o cümlədən Mosul vilayətini də öz hakimiyyətinə tabe edir. Bundan sonra o, Diyarbəkiri əya-

nız 2 min nəfər qoşunu vuruşdu və qalib gəldi" (59, 95-96). Bidlisi Xan Məhəmməd Ustaclunun qalib gəlmə səbəbini öz əsərində belə izah edir: "Xan Məhəmməd Ustaclu Süleymani Kürd tayfasının başçısı Mir Diyaəddin (Ziyaəddin) ilə qohum oldu. Buna görə də Süleymani tayfası qılınc gücü ilə Diyarbəkiri qorudu və Sarı Qaplan öldürüldü (76, 265).

yazır ki: "Kürdüstan əmirləri Təbrizə çatan kimi şahın əmrilə zəncirlənib həbsə alındılar" (76, 125). Həmin ildə 11 nəfərdən ibarət ikinci bir qrup kürd əmirləri Təbrizə Şah İsmayla tabe olmağa getdilər. Onların taleyi də əvvəlki 12 nəfərin taleyi ilə birləşdi. Bu əmirlərdən bəziləri yalnız Çaldıran müharibəsi (1514) zamanı imkan tapıb Kürdüstana

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRDLƏRİN XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ ƏSƏRİNDƏN BİR PARÇA

Bizim üçün Bidlisinin yazdığı daha doğru və düzgün məlumat hesab edilir çünki o, Səfəvilər dövləti ilə kürd əmirləri arasında gedən vuruşmaları öz əsərində dəqiq surətdə qeyd edir və dövrün ziddiyyətlərini müəyyən qədər açıb göstərirdi.

Müasir İran tədqiqatçısı Rza

lətinə ələ keçirmək istəyirdi, lakin 1507-ci ildə Diyarbəkiri hakimi Əmir bəy Mösullu türkmen I Şah İsmayla tabe olur və buna görə də şah ona xan ləğəbi verir. Sonralar isə Təhmasib Mirzənin lələsi və Xorasan vilayətinin hakimi təyin edilir (113, 293). Diyarbəkiri qalası hələlik Əlaəddövlənin

Kürdüstan ərazisində baş verən bu müharibələrdə ən çox kürd xalqının məhv olduğunu güman etmək olar.

Qazi Əhməd Qəzvini yazır ki: "Bu məğlubiyyətdən sonra Əlaəddövlə Zülqədər 14 min qoşun toplayıb, böyük oğlu Qur Şahrux və kiçik oğlu Əhməd bəyi həmin qo-

lala bildilər.

Beləliklə, I Şah İsmayıl Səfəvi istila etdiyi əmirliklərdən başqa, həbsə aldığı əmirlərin də torpaqlarını Qızılbaş sərkərdələrinə tapşırırdı. Bidlisinin yazdığına görə "O, Cəzirə əyalətini Xan Məhəmməd Ustaclunun qardaşı Ulaş bəyə, Əkil əmirliyini Mənsur bəyə və Bidlis vilayətini də əvvəl Qurd bəyə, sonra isə Əvəz bəyə tapşırırdı" (76, 125-116).

I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstandakı mənfi siyasəti, Təbrizə gedən kürd əmirlərinin kollektiv surətdə həbs edilməsi, Kürdüstan ərazisinin Qızılbaş sərkərdələrinə verilməsi və bu sərkərdələrin kürdlərə nisbətən mənfi münasibətləri, kürdlərlə Qızılbaşlar arasındakı dini ixtilafı artırdı. Bütün bunların hamısı Səfəvi hökumətinə qarşı Kürdüstanda böyük narazılığa səbəb oldu.

Məhz belə bir şəraitdə Kürdüstandakı siyasəti istiqamət Osmanlı hökumətinin xeyrinə olaraq dəyişdi. Bir sıra kürd əmirləri daha Səfəvilər sarayına deyil, sultan sarayına meyli etdilər. Bu hadisədə həm osmanlıların, həm də kürdlərin arasındakı dini təəssüb böyük rol oynadı.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz nəticəni Bidlisi öz əsərində belə yazır: "Qızılbaşların zülmündən cana gələn kürd əmirləri I Sultan Səlim xana tabe olmağa başladılar" (76, 252).

Osmanlı hökuməti mövcud şəraitdən dərhal istifadə etmək üçün Mövlana İdrisi Bidlisini Kürdüstana göndərdi və kürd əmirlərini sultan tərəfə cəlb etməyi ona tapşırırdı. Milliyyətçə kürd olan Mövlana İdrisi öz dövrünə görə mükəmməl təhsil almış və vaxtı ilə Ağqoyunluların katibi olmuşdur. O, kürd əmirləri arasında böyük nüfuza malik idi. Buna görə də onun sultan xeyrinə apardığı təbliğat baş tutdu, bir də bəzi kürd əmirləri öz irsi əmirlik hüququnu saxlamaq üçün sultan hökumətinə tabe olmağa çox həvəs göstərirdilər. Onlar belə hesab edirdilər ki, sultan hökuməti həmişəlik olaraq onların irsi əmirlik hüququnu təmin edəcəkdir. Bəzi tayfa başçıları öz əmirlik hüququnu həddindən artıq sevdikləri üçün sonralar da müstəqillik uğrunda gedən mübarizənin başçısı oldular (1530-1585-ci illərdə).

(Ardı növbəti saylarımızda)

XVI ƏSRDƏ KÜRDLƏRİN VƏ KÜRDLƏRİN XALQININ VƏZİYYƏTİ KÜRDLƏRİN XALQI VƏ KÜRDLƏRİN

Pazuki22 1507-1508-ci illərin hadisələrindən bəhs edərək Saromun Gürcüstan hakimi olduğunu qeyd edir və 1507-ci ildə qızılbaşlar tərəfindən öldürüldüyünü irəli sürür. Mənbələrdə istinadən həmin müəllifin müddəası düzgün deyildir (70, 285).

XVI əsrin əvvəllərində Kürdüstan ərazisinin böyük bir hissəsinə sahib olan qüvvətli hökmdarlardan biri də əvvəldə qeyd edilmiş kimi Əlaəddövlə Zülqədər idi. Bu sülalə 1339-cu ildən 1515-ci ilə qədər Mərəş, Əlbistan, Xarput, Amid, Urqə və s. Kürd vilayətlərinin hökmdarı olub, 80 min evdən ibarət olan Zülqədər tayfasına və bir çox kürd tayfalarına başçılıq etmişdir. Bu sülalənin son nümayəndəsi Əlaəddövlə, o zaman Kürdüstanı öz nüfuz dairələrinə bölüşdürən Misir və Osmanlı sultanları ilə müdrük siyasət apararaq öz müstəqilliyini qorumaqla bərabər, onlardan maddi istifadələr də edirdi. Məsələn, İskəndər Münşinin yazdığına görə Rum nümayəndəsi onun sarayına gəldikdə, o öz xadimlərindən bir neçə nəfərinə Misir paltarı geydirib Rum nümayəndələrinə deyirdi: "Misir nümayəndəsi gəlib Sizin əleyhinizə mənəndən kömək istəyir. Lakin mən sultanla dost olduğum üçün onların təklifini rədd edirəm" (47, 33). Misir nümayəndəsi gələrkən yenə də eyni vəziyyəti təkrar edirdi. Buna görə də Əlaəddövlə Zülqədər həmişə deyirmiş ki, "iki qızıl qışım vardır, biri qızıl, digəri isə gümüş yumurtlayın" (47, 33).

Beləliklə, onun qüdrət və nüfuzu günü-gündən artır və 70-dən çox kürd əmiri Əlaəddövlə hökumətinə tabe olur. I Şah İsmayıl Səfəvi ilə vuruşmada məğ-

əlinə qalır. O, öz növbəsində Diyarbəkiri üzərinə hücum hazırlayır. Odur ki, bunu duyaraq I Şah İsmayıl 1507-ci ildə Əlaəddövlənin üzərinə qoşun göndərdi. Hər iki ordu Əlbistan çölündə üz-üzə gəldi. Üç gün davam edən qanlı vuruşmadan sonra Qızılbaşlar yalnız Diyarbəkiri qalasını Əlaəddövlə ordusundan ala bilər.

Dövrün bir sıra müəllifləri həmin müharibədə həlak olan insanların qanından Əlbistan torpağının qırmızı rəngə boyandığını qeyd edirlər (112, 43-45). Əlaəddövlə qalan ordusu ilə Mərəş tərəfə çəkildi. I Şah İsmayıl Diyarbəkiri əyalətini Xan Məhəmməd Ustacluya tapşırırdı. Lakin Diyarbəkiri mahalındakı Qara Həmid əmirliyinin hakimi Qayırtmas bəyə23 tabe olmadı və ixtiyarındakı Amid qalasını möhkəmləndirdi. O, Xan Məhəmməd Ustaclu ilə apardığı müharibədə məğlub oldu.

Həsən bəy Rumlu yazır ki: "Təkcə Amid qalasının alınmasında 7 min nəfərdən artıq adam öldürüldü (59, 94). Bu məğlubiyyətdən sonra Qayırtmas bəy Mösullu Mərəş hökmdarı Əlaəddövlə Zülqədər ilə ittifaq bağladı. Onların 10 min nəfərlik qoşununa Əlaəddövlə Zülqədər oğlu Qasım bəy (Sarı Qaplan adı ilə məşhurdur) başçı təyin olundu. Qasım bəy 1507-ci ilin qış aylarında Diyarbəkiri üzərinə hücum etdi. Bu müharibədə yenə də Xan Məhəmməd qalib gəldi. Qasım bəy və Qayırtmas bəy Mösullu öldürüldü. Beləliklə də, Qara Həmid şəhəri tutdu və qalanı isə Xan Məhəmməd Ustaclu tərəfindən işğal edildi.

Həsən bəy Rumlu göstərir ki: "Həmin müharibədə Qasım bəyin 10 min nəfərlik qoşununa qarşı, Xan Məhəmməd Ustaclunun yal-

suna beşçi təyin etdi. O, bu böyük qüvvəni yenə də Diyarbəkiri üzərinə göndərdi, lakin məğlub oldu" (101, 270-71). Əlaəddövlə 1515-ci ilə qədər müstəqilliyini saxladı. Lakin həmin ildə Kürdüstan ərazisi I Sultan Səlim tərəfindən işğal edilərək vuruşmada öldürüldü (48, 146; 102, 119).

I Şah İsmayıl Diyarbəkiri əyalətini və ona tabe olan bir sıra qala və əmirlikləri işğal etdi. Lakin o, bununla kifayətlənməyib Əkil, Mösul, Səncər, Mardin, Ərzincan, Xarput, Ərcis və bir sıra başqa əmirlikləri də müharibə yolu ilə aldı. Şah Cəməşkezək vilayətini işğal etmək üçün Nürəli xəlifənin başçılığı ilə oraya qoşun göndərdi, lakin həmin vilayətin əmiri Hacı Rüstəm bəy müqavimət göstərmedi və öz əmirlərini Qızılbaşlara təslim etdi. O, hələ 1503-cü ildə Sultan Bayəziddin Səfəvilər əleyhinə olan təklifini də rədd etmişdi. Bundan sonra Şah İsmayıl tərəfindən Ərzincan vilayətinə hakim olan Nürəli Xəlifə, həm də Cəməşkezək hakimi oldu, sonra Etəq əmirliyi Əhməd bəydən zola alındı.

Şah Cəzirə əyalətini işğal etmək üçün üç dəfə oraya qoşun göndərdi, lakin hər dəfə məğlub edildi. "Şərəfnamə"də göstərilərinə görə Cəzirə hakimi Əmir Şərəf yalnız bir vuruşmada şah qoşunlarından 1700 nəfər öldürmüş və çoxlu əsir almışdı (76, 124). Lakin Əmir Şərəfin ölümündən sonra onun qardaşı Şah Əli bəy I Şah İsmayla tabe oldu.

Şah İsmayıl Səfəvi kürd əmirliklərini işğal etdiyi zaman (1505-ci il) 12 nəfər adli-sanlı kürd əmiri Şah İsmayla tabe olmaq məqsədilə böyük hədiyyələrlə Xoy və Təbriz tərəfə hərəkət etdi. Bidlisi

(Əvvəli ötən saylarımızda)
Keçmişdə olduğu kimi, həmin əsrdə də əmirlər arasında davam edən daxili vuruşmalar Kürdüstanın siyasi cəhətdən birləşməsinə imkan vermirdi. Bidlisi öz əsərində Kürdüstandakı bu vəziyyəti göstərərək yazır: "Hər biri bir tərəfdə özbaşına mütəqiyət bəy-raqı qaldıraraq, sərbəst olaraq dağı zirvəsində daldalanır. Aralarında Tövhidən21 başqa heç bir mənada birlik yoxdur" (76, 16-17; 103, 450).

Beləliklə, XVI əsrin əvvəllərində hələ siyasi cəhətdən mərkəzləşməmiş kürd əmirləri başqa təcavüzdən özlərini qorumaq üçün qonşuluqlarındakı iki qüvvətli dövlətdən birinə istinad etməli idilər. Sünni məzhəbinə yaxın olan kürd əmirləri osmanlılar tərəfə meyli göstərməli idilər. Lakin kürd xalqı ilə Azərbaycan xalqı arasındakı tarixi dostluq və əməkdaşlıq kürdlərin əksəriyyətində Səfəvilər dövlətinə arxalanmağa meyli artırır (22, 7). Çünki kürd xalqı özünü xarici basqınlardan qorumaq üçün Azərbaycan ərazisində təşkil olan Səfəvilər dövlətinə ümid gözü ilə baxırdı. Lakin I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstan haqqındakı yanlış siyasəti bu ümidi heçə çıxardı. Şahın Kürdüstan üzərinə ilk hücumunu Savucbulaq nahiyəsini qəsb etməklə başladı.

I Şah İsmayıl 1505-ci ildə Qızılbaş sərkərdələrindən Durmuş xan Şamlu, Əbdü bəy Şamlu, Saruəli Möhürdar Təkəli, Bayram bəy Qaramanlı və Xulafə bəyin başçılığı ilə Sarom üzərinə böyük ordu göndərdi. Lakin Sarom bəy bu müharibədə qalib gəldi və öz müstəqilliyini qorudu. O dövrün mənbələrindəki məlumata görə həmin müharibədə qızılbaşlar çoxlu itki verdilər və adları çəkilən sərkərdələrdən Durmuş xan Şamlu, Bayram bəy (59, 90) və Xulafə bəy salamat geri qayıtdılar.

"Həbib əs-Siyər" əsərinin müəllifi bu hadisədən bəhs edərək I Şah İsmayıl Səfəvinin Kürdüstan haqqındakı istilaları siyasətini pərdələyərək yazır: "Sarom Kürdüstan qarətçiləri ilə birlikdə yol kəsməklə məşğul olduğu üçün şah onun üzərinə qoşun göndərdi. Sarom qaçdı və dinsiz kürdlərdən bir çoxları öldürüldü. Şah ordusu böyük qənimətlə geri qayıtdı" (112, 42). Qunabadi qeyd edir ki: "Şah ordusu ilə kürd dilavərləri arasında şiddətli müharibə oldu. Sarom qaçdı, kürdlərin çoxu qılıncdan keçirildi və qan su yerinə axdı" (113, 102).

Bidlisi göstərir ki, "Sarom Qızılbaşların təcavüzündən özünü qorumaq üçün I Sultan Səlim xana tabe oldu" (76, 289).

Celal Telebanî ji milisen Îraqê xwest ko ceken xwe daynin

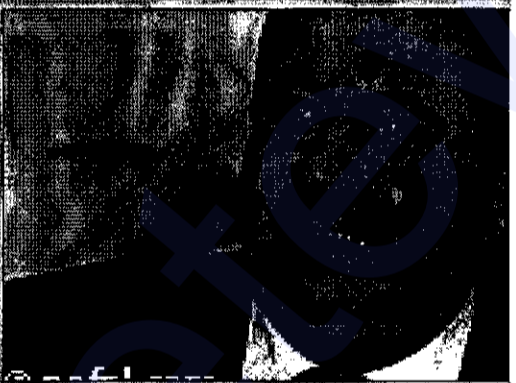
Serokkomara Îraqê Celal Telebanî îro piştî şevdîna xwe ya di gel generalê amerîkî John Abzaidê serokê hezên amerîkî ji Rojhilata navîn di preskonferansa de got divê ji bilî hezar çekdar yan Ebu Museb Zergawî hemî milisen Îraqê ceken xwe daynin û tevî prosesa siyasî bin. Di preskonferansa de Celal Telebanî bersiva berpirsêke partiya Fazîlê ya sîyan da û got dawîşya wan bi petrola li basurê Îraqê nîne û petrola li bakurê Îraqê û Kurdistanê tera wan dike.

Wang Semarziyê şewirmende awêkarîyayê Celal Telebanî ji Reutersê re dibêje ev bangewazîya "Wang Semarziyê şewirmende awêkarîyayê Celal Telebanî ji Reutersê re dibêje ev bangewazîya

Celal Telebanî ji bo milisen Îraqê "Wang Semarziyê şewirmende awêkarîyayê Celal Telebanî ji Reutersê re dibêje ev bangewazîya

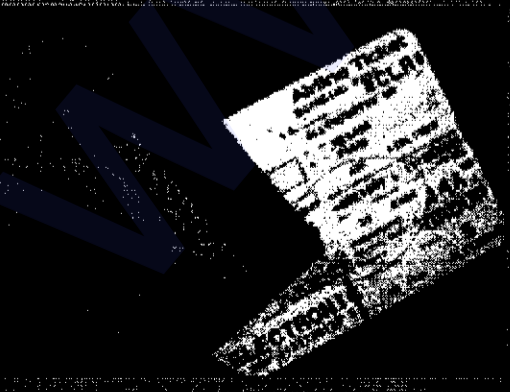
Huşyar Zêbarî dewletên cîran bi desttewerdanê Îraqê tawanbar kir

Wazîrê derve ya Îraqê Huşyar Zêbarî dewletên cîranê Îraqê bi desttewerdanê Îraqê tawanbar kir û got ew wê xerî xerî Îraqê naxwazî û şewarîyayî li Îraqê de zêrê bide wan welatan. Huşyar Zêbarî di hevpeymanîyê digel komarîyayê wê El Sedî El Ewzî de bangê milisen Îraqê ya nîvê xerî dewlata wê kir û got ew wê xerî xerî Îraqê naxwazî û şewarîyayî li Îraqê de zêrê bide wan welatan.

Huşyar Zêbarî bangê milisen Îraqê ya nîvê xerî dewlata wê kir û got ew wê xerî xerî Îraqê naxwazî û şewarîyayî li Îraqê de zêrê bide wan welatan.

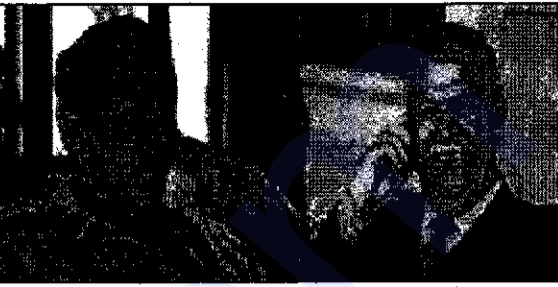
Thkiye mora "Herema Kurdistanê" li ser pasaportanê dibul dike

Li gorî nîvê xerî dewlata wê El Sedî El Ewzî de bangê milisen Îraqê ya nîvê xerî dewlata wê kir û got ew wê xerî xerî Îraqê naxwazî û şewarîyayî li Îraqê de zêrê bide wan welatan.

Bûş rola Serok Telebanî û Serok Barzanî di pirosêya sîyasiya Îraqê de bilind nixand

R o j a Şemiyê, 25-ê şubate, di peywendiyekî têlêfonê de, Serokê Welatên Yekgirtiyên Amêrikayê

Gêorgê W. Bûş rola Serok Telebanî bilind nixand di komkirina hêzên sîyasiyên Îraqê de, ji bo pêkhenana hukumetêki niştimanî.

Serok Bûş di wê peywendiyê têlêfonê de, tekizkir li ser rola Serok Telebanî di nehiştina tîrsa fitna tayfî di Îraqê de, ku zergawî û hevpeymanên wî dixwazin di Îraqê de encam bidin û ji hemu Gelê Îraqê xwest ku xwedan yek helwest û gotin bin di rê wê têrorê de.

Ji hêla xwe vê Serok Telebanî, sipasî Serok Bûş kir û da xwiyanî kirin, ku hemu hêzên Îraqê bi cûdayên xwe vê xwedan helwestekî başin û berpirsiyarin di ber berjewendiyên nistimanî de. Herweha Serok Telebanî di wê peywendiyê têlêfonê de, têkez kir ku wê hukumeta pêşerokê, hukumetêki niştimanî û berferêh be û di heman demê de, wê ew hukumet, di rûyê têrorê de biweste.

Ji hêlekî din ve, her di heman rojê de, Serok Bûş bi peywendiyekî têlêfonê sipasî rola Serokê Herêma Kurdistanê birêz Mesud Barzanî kir, di birêvebirina pirosêsa sîyasiya Îraqê de. Serokê Amêrika piştgirîya xebatên birêz Barzanî kir, ji bo pêkhenana hukumetêki nistimanî û dubara piştgirîya welatê xwe ji bo pirosêsa sîyasiya Îraqê anî ziman.

Di dawîya wê peywendiyê xweya têlêfonê de, li gel Serokê Herêm, Serok Bûş hev xwest ku birêz Barzanî di xebatên xwe de berdewam be, ji bo serxistina pirosêya sîyasiya Îraqê

Serokê Parlamana Kurdistanê pêşwazî li şandekî Kurdên Kazaxistanê kir

Roja Pencşemê, 2-ê Adarê Serokê Parlamana Kurdistanê birêz Ednan Muftî pêşwazî li şandekî Kurdên Kazaxistanê kir, ku pêkhatibû ji birêzan Alîkarê Cîngirê

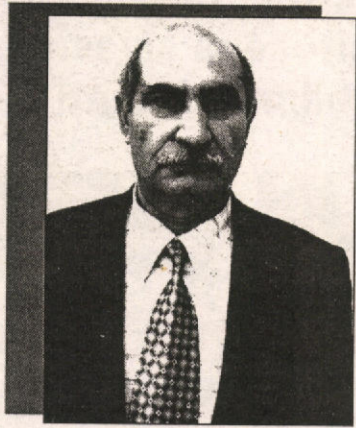
Serokê Kazaxistanê û şarezayê di warê petrolê de Nadîr Nadîrov, Doktorê Kîmiya û Berpirsiyara Beşê Kultura Kurdî di Kevnargeha Kazaxistanê de Dr. Helime Emo, Berpirsiyare Dermansaziya Kazaxistanê Dr. Reşîd Sado Nadîrov û Dadwerê Giştîyê yekem yê Alma-Atayê Ebdulxaliq Barî İsayêv.

Di civînekî de, ku li avahiya Parlamana Kurdistanê birêve çû, besa peywendiyên di navbera Kurdistan û Kazaxistan, alîkarîya di navbera zankoyên Kurdistan u Kazaxistanê û rola Kurdan di Îraqa nuh de, kirin.

Di wê civînê de, birêz Nadîr Nadîrov daxwaziya Hukumeta Kazaxistanê, ji bo çêkirina tekiliyên dostana li gel Parlamana, Hukumet û Gelê Kurdistanê anî ziman û keyfxweşiya xwe da nişandan ji bo wan pêşkeftinên, ku di Kurdistanê de hene. Herweha di civînê de, birêz Nadîrov amadebuna Hukumeta Kazaxistanê ji bo vekirina kanaleki gehandina asîmanî û firokewanî yekser, di navbera Herema Kurdistan û Kazaxistanê de, ragehand.

Ji hêla xwe ve, Serokê Parlamana Kurdistanê birêz Ednan Muftî rola Kurdperwerî ya profêsor Nadîr Nadîrov di xizmetkirina doza Kurdî de, di dema Sovyêtê de bilind nixand. Herweha Serokê Parlamana Kurdistanê piştgirîya xwe da nişandan, ji bo pesxistina peywendiyên dostana di navbera Herema Kurdistan u Kazaxistanê de.

Hêjayî gotinê, ku di civînê de, şande mêhvan amadevaniya xwe ji bo alîkarîkirina aliyên peywendîdar di Hukumeta Herema Kurdistanê de, di derxistina niftê de, da nişandan. Her bi wê armancê biryarê li gel zaningehên Kurdistanê peymanekî mor bikin, ji bo amadekirina kadirên şehreza di ware derxistina niftê de, li zaningehên Kazaxistanê.

Dursunê Têmîr

Pîrozbe sed sal.

Ser te şewq daye nûra qudrêtê,
 Tu mala heqî qesra cinetê.
 Li ser tirba te gulê bi bînin,
 Serê xwe berte em ditewînin.
 Mistafa Barzan cîhanê eyan,
 Li Kurdistanê te kire beyan.
 Dujmin himber me boy şerê giran,
 Li ser axa me li hevdu civyan.
 Hev-Hewar dikin, kurda heq xastin,
 Nebixêr wan çaw li hev daxistin.
 Bi gazya teva pêşmerge meşyan,
 Rizgarkin welêt, wek dicê kişyan.
 Destî van şera em îdî bilyan,
 Nahêlin biratî gel bike jîyan.
 Te got hel bikin pîrsa sereke,
 Gelê min ravin hilgirin çeke.
 Dujminê welêt çerx û feleke,
 Koka dujmina ji welêt rake.
 Çiqas neyara hevra me xistin,
 Jîn û zarê me sordaxê xistin.
 Li Kurdistanê cinyaz raxistin,
 Xwîn mijê welêt kêf xaş û mestin.
 Bona xaş kirina aborî rewşê,
 Şêrda pêşmerge xwe dane kifşê.
 Mistafa Barzan ceger te pola,
 Hubê davîte wan xet û xala.
 Ku miyaserbe hemû merem nêt,
 Bona rizgaryê xwîna dujmin rê.
 Daykê helal kir, ew şîrê te mêt,
 Tû dilê meyî dîroka welêt.
 Bi dengêkî ziz te kire gazî,
 Li Mihabadê tev Mehmed Qazî.
 Heyf negêhêstne hûn tu mirazî,
 Ew daliqandî dil sot kir kozî.
 Te zor xayî kir ew qewa û hêz,
 Li cîya û banîya we xwe dabû fêz.
 Hemû pêşmerge diçûn rêz bi rêz,
 Ber lingê neyar kesek nekir dêz.
 Û bir xilaz kir pênçsed pêşmerge,
 Te şabûn kire nav çiqas derge.
 Ew yek teleb kir li ewê dewrê,
 Mihacirî dît welatê şewrê.
 Te akademya herbî xilaz kir,
 Zanebuna wan ber xwe kir sifir.
 Û dersek da wan, pirtûka xwe hîşt,
 Ji wê hîn dibin xwenra kirne pişt.
 Çi sîyaset bû pêş we meşandin,
 Gelê min arî eş jan kişandin.
 Teyarê mîk-a bombe reşandin,
 Bajar gundava ser me hilşandin.
 OOH kor bûbû, nedidît qetil,
 Kirnê xwînmija wan kirin batil.
 Ey Kekê delal bi nav û nîşan,
 Bê te em mane îro perîşan.
 Ça dara bi rez, pîr bereketî,
 Heya kurd hebin boy gel ziyaretî.
 Mistafa Barzan wê şeref jînê,
 Dêrsim pîroz kir sed salya bûnê.

14.04.2003 salê.

VURAR

El varîna göz dikêni,
 Tamahînin dili vurar.
 Namêrdlêrê diz çökêni,
 Öz wêtenî, eli vurar.

Kim xor baxsa ucalana,
 Öz xalqîndan güc alana.
 Dodaq büzsê oc alana,
 Onu dögma dili vurar.

Têassüb çöksê özgêsîna,
 Kêr baxarsa öz nêslîna

Arxalansa kölgêsîna,
 Taleyin béd yeli vurar.

Kimdê yoxsa millêr qanî,
 Qürbêr eldê çîxar canî,
 Qeyrêr hissi olmayanî,
 Yağîş yuyar, dolu vurar.

İki dÛnya bir olsa da,
 Bel bağlamaz Qadir yada.
 Kim mêrdlêri atsa oda,
 Boynunu öz qolu vurar.

ZƏMANƏ

Qadir Allah sənê şîkayêtim var,
 Niyê mēndēn ötrü tordu zēmanē.
 Könlümê çēm edib qÛssē, dērd qubar,
 Mēni sērt yolunda yordu zēmanē.

Hēmîşē zorlunun yanında durur,
 Mîr fîtnē işlōdir, mîr hiylē qurur,
 Sahîbsiz olanın boynunu vurur.
 Yazîğa diriykēn gordu zēmanē.

Bēxtimē şad xēbēr vermēk istēmîr,
 Yıxıb uçurduğun, hōrmēk istēmîr.
 Qadiri firōvan görmēk istēmîr,
 Elē bil mayıfıdı, kordu zēmanē.

Bêwar
Barî Teyfûrî

Ew ezim

Ew gund û bajarêni niştîmanê
 En tēn ruxandin
 Min pîr dêşîna dayê.

Ew daristanêni ku tēne şewitandin
 Pêra ruhê min dişewite
 Pîr dêşîm dayê.

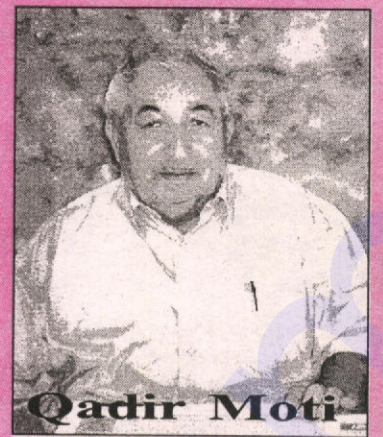
Ew cem û kanîyên
 Li ser axa niştîmanê
 Bi xwîna min diherikin
 Zindîbûnê didin deşt zozana
 Xemlê didin gul sosîna
 Her buhar dayê.

Bi xwîna min gul-gulîne
 Merazîne welatê min
 Hey ku tu berxwe ketî
 Ji bo min
 Wan gul sosîna bike baqē gul
 Bînke, hemêzke
 Ew ezim, ez
 Şeîdê Kurdistanê
 Lawê te dayê.

Her bahar hêşîni dibim
 Dixemlînim axa niştîmanê
 Hertim zindîme
 Ji bo jîyana Kurdistanê.

Bi navê min sond dixun
 Geç û xortêni niştîmanê
 Ez şeîdim dayê
 Zindîvanê Kurdistanê.

13.IX.2005.

Qadir Motî

YA QİSMƏT

Ötüşür günlêrim qÛssē içîndē,
 Xoş gün bir dē gölēcêkmî, ya qîsmêr.
 Günbêgün çoxalr dēni saçîmın,
 Heç qarası qalacêqmî, ya qîsmêr.

Çalın-çarpaz dağ çêkilib sinēmō,
 Hîcran adlı od bÛkÛlÛb sinēmō.
 Taleyim tēk bēxtim kēmîş sēn demō,
 Yar könlÛmÛ alacêqmî, ya qîsmêr.

Şîmşêk niyê qafil çaxdı bilmēdim,
 Ürêyimî oda yaxdı bilmēdim.
 Sevîncim az, qēmîm çoxdur, bilmēdim,
 ÜzÛm bir dē gülēcêkmî, ya qîsmêr.

Ağır dērdêrîr ömrÛ bada verōsēn,
 Ayrılığa tapmayanda çarē sēn.
 Qadir, sēnin qalan ömrÛn görōsēn,
 Öz yarınla olacêqmî, ya qîsmêr.

-Dozgirê komarî ye Wanê Ferhat Sarıkaya idîanameya xwe ya di heqê failên buyera Şemzînane û êrişê li hemberî dikana kitêbfirtotîne "ÜmÛt Kitabêvî" de amade kir û îro mehke-meya cezayê giran ya bajarê Wanê idîanameya wî qebûl kir. Li gor idîanameyê zelamê diduyê yê ordîya tirkân qumandarê hêzên bejahiyê gēnêral Yaşar Buyukanîr jî beşdarî şebekeyeka neqanûnî buye û bel-

Dozgirê Wanê dibêje gēnêralê tirk Yaşar Buyukanîr "cete" ye

Yaşar Buyukanîr bi cetetîyê têt tawanbar kirin

geyên sexte amade kirîye û lewra divet ləkolin û lêpîrsîn di heqê Yaşar Buyukanîrî de jî bêt kirin.

Ji bo îfadewergirîna Yaşar Buyukanîrî jî divêt serokerkanê ordîya tirkân Hilmi Ozkok desturê bide dozgirên eskerî. Bi ihtîmaleka mezîn Hilmi Ozkok we desturê nade û ji ber hinde jî duhî ew digel serokwezîrê tirkân Recep Tayyip Erdoganî civîya û got divêt hikûmet vê meseleyê hel bike.

Li gor idîanameya dozgir Ferhat Sarıkayayî subayên tirk Alî Kaya û Ozcan İldenîzî û hinek hêzên li pişt wan bi awayeke neqanûnî îmkanên dewletê xistîne deştê xwe de û ew jî bi metodên rēxistînen tērōrê opêrasyonên tērōrîstî dikin û zerêrê didin hebûna dewleta tirkân.

Medyaya tirkân hemî îro li ser ve meseleyê dinivîsîne û tirk bûne du teref. Serokê CHP-ê Deniz Baykal û hinek tirk dibêjin ev derbeyeka AKP-ê ye li hemberî Yaşar Buyukanîrî û aliyê hikûmetê û hinek tirk jî dibêjin gunehê hikûmetê di vî îşî de nîne.

Lê belê her ci be mînaqêşeyên bi vî awayî û tawanbarkirîna zelamê diduyê yê ordîya tirkân Yaşar Buyukanîrî bi beşdarbuna rēxistîneka "çetewarî" gurzeka dijwar e li seruçavên hêzên radîkalîst û kemalîst yê di nav ordîya tirkân de û heger hikûmeta Recep Tayyip Erdoganî bikare xwe li hemberî êrişên eskeran

û medyaya milîtarîst bigire ew de derebeyeka di xurtîr bibe.

İdîanameya Ferhat Sarıkayayî di heqê Alî Kaya, Ozcan İldenîzî û Veysel Ateşî de dibêje:

- Karkirin bo tēkbirîna yekîtiya dewletê û yekîtiya welatî, kuştina mirovan û teşebîsa kuştina mirovan û lihevkarîna jî bo pēkanîna tawanan.

Li gor idîanameyê ve rēxistîna çeteyan ya di nav organên eskerîyên dewleta tirkân de mētodên tērōrê bi kar anîye û idîanameya wiha dinivîsîne:

-Di buyera ko li Şemdinanê çêbu de kiriyara tērōrê hatiye bi kar anîn. Yanî calakîyeka wekî ya rēxistînen tērōrê jî aliyê karmendên dewletê ve hatiye kirin û di encamê de li cihên wekî Hekarî, Gevêr, Şemdinan, Wan, Mus û Stenbolê jî bo protestokirîna ve kiriyarê gelek xwenîşandan hatine kirin û mirin û birîndarbun çêbuye û avahî û aparatên di jî hatine xera kirin. Kesên tawanbar Alî Kaya û Ozcan İldenîzî karmendên midurîyeta şubeya îstixbaratê ya eskerî yê ko heta niha jî dewleta tirkân hebuna we ya resmî qebul nekirîye. Bi vê idîanameyê hebuna wê rēxistîne ya resmî jî hat piştirast kirin.

Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî got ew pêbendên daxwazên xwe yên neguhorbar in

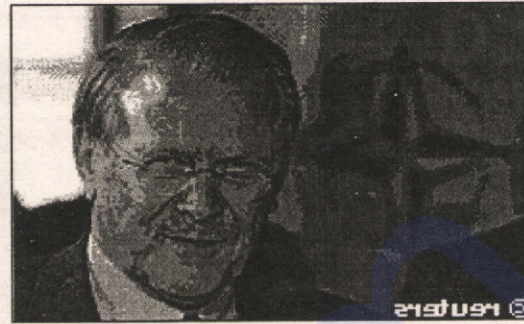

-Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî îro bi daxuyanîyeka nivîskî aşkera kir ku kurd di nakokîyên di navbera erebên sî û erebên sinî de nabin piştgirê alîyekî û kurd pêbendên daxwazên xwe yên neguhorbar in ko ew ji binecîhkirina desturê fêdêralî û dêmokrasiyê ye.

Mesud Barzanî behsa îdiaya hebuna nakokîyên kûr di navbera listeya Hevpeymanîya Kurdistanê û listeya erebên sî Hevpeymanîya Iraqa Yekgirtîde kir û got ew îdia ne rast in û di navbera kurdan û sîyan de tekîlyên tarîxî hene û berjewendiyên wan yên stratêjîk ji hevdu digirin.

Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî di daxuyanîya xwe da got normal e ko di navbera hevpeymanan da li ser mijareke yan meseleyeke nakokî derkevin û ev ji tiştêka xwezayî ye. Bi ve gotina xwe Mesud Barzanî beyî ku nav bide behsa dijayetîya kurdan ya li hemberî serokwezîrîya Brahîm Ceferî kir.

Donald Rumsfeld- Wezîrê parastinê yê Amêrikayê Donald Rumsfeldî îro behsa problêmên êtnîkî û mezhebî yên Îraqê kir û got li Îraqê her tim ihtîmala şerê sîvîl yanî şerê navxweyî hebûye. Ambasadorê Amêrikayê yê Îraqê Zalmay Xelîlzadî jî îro got Amêrikayê bi şerê Îraqê devê "qutiya Pandorayê" vekir û ne diyare ka

Rumsfeld: Îhtimala şerê sîvîl li Îraqê her hebûye

çi de je derkeve.

Li gor nuçeyeka Reutersê Donald Rumsfeldî li Pentagonê di brîfîngê de behsa rewşa Îraqê kir û got:

- Ez bawer nakim ko îro li wê derê şereke sîvîl hebe le belê her tim li wê derê ihtîmala şerê sîvîl hebûye.

Ambasadore Amêrikayê yê Îraqê Zalmay Xelîlzad jî di hevpeyvîneka digel

rojnameya Los Angêlê Timêsê de îro dibêje Amêrikayê bi êrişa xwe ya sala 2003-yê ya hilweşandina desthilata Seddam Hisênî devê "qutiya Pandorayê" ya nakokîyên êtnîkî û mezhebî vekir lê belê pirs ew e ka mirov de cawa ji nav ve problêmê derkeve. Zalmay Xelîlzad dibêje potensiyala sereke sîvîl yê hemî alîyan li Îraqê heye û ew niha lêdixebite ko pireke di navbera wan de ava bike.

Polîtbiroya PDK-e li Bexdayê civîya

-Polîtbiroya Partiya Dêmokrat ya Kurdistanê duhî li Bexdayê di bin serokatîya Serokê PDK-ê Mesud Barzanî de kom bu. Polîtbiroya PDK-ê di civîna xwe da mînaqeseya avakirina hikumeta nu ya Îraqê kir û serokwezîrê Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, sekreterê polîtbiroya PDK-ê Fadîl Mîranî, Azad Berwarî, Roj Nurî Saweys, Mesrur Barzanî û Zeîm Elî ji beşdarî civîna polîtbiroyê bun.

PDK li Bexdayê civîya

hikumeta yekgirtî ya Kurdistanê kir û xwest ji nêzik ve bizane ka prosêsa avakirina hikumeta Îraqê bi çî awayî dimeşe.

Serokwezîrê Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî jî digel serokê Kurdistanê mînaqeseya avakirina

Agahnameya şervanekî kurd: di festîvalê de derdikeve pêşbirkê

Li paytexta Fransayê Parisê Navenda Agahdarîkirina Rayagiştî Pompidou, bi Festîvala Sînema du Rêel deriyên xwe ji belgefîlmên navneteweyî re vedike. Festîval de di navbera 10 u 19-ê adarê de be li dar xistin. Filmê produksîona fransîzan a bi navê "Agahnameya Şervanekî Kurd" jî di festîvalê de cî digire.

Festîvala Sînema du réele, ji sala ku hatîye damezirandin (1978) û vir ve bi piştgiriya Komîteya Filmên Etnografîk CNRSê, filmên navnetewî yên etnografîk û civakî nîşan dide.

28-ê Fêstîvala Filmên Dokumênter ên Navnetewî, ji aliyê komeleya Lês Amîs du Sînema du rêel û Navenda Pompidouyê ve hatîye li dar xistin.

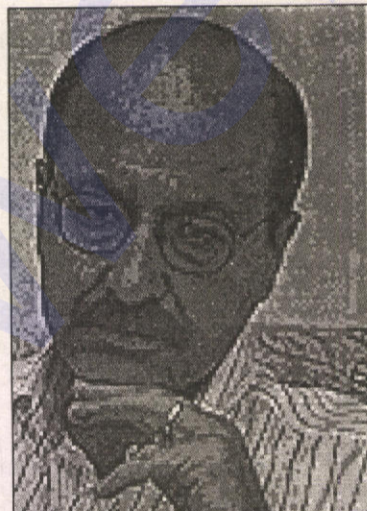
"Agahnameya Şervanekî Kurd" a fransîzî jî, ku di sala 2005-an de hatîye kişandin, cî digire. Derhenerê vê filmê Stefano Savona ye û film jî 80-ê deqîqeyî pêk tê.

Di filmê de gêrîlleyek PKK-yî bi nave Akîf, ku ji Almanayê tevli refên şervanan buye guman, xeyal, dîtinên polîtîk û civînen ku gerîlleyên jin li yên mêr rexne digirin, di agahnameya xwe de dinivîse.

Heman film di 11-ê adarê de li Bêlçîkayê jî dê bê nîsandan. Film saet di 14:30-î de li sînemaya Sînema 1-ê de bê nîsandan. Herweha di 15-ê adarê saet di 11:00ande li salona Çentre Wallonîe Bruxêllêsê, 21-ê adarê saet di 16:30î de li salona Espaçe 1789 Sânt-Ouên (2-4, ruê Alêxandrê Bachelêt, Sânt-Ouên)e.

JÎYANA GÊRÎLLAYEKÎ

Di besa pêşbirika navnetewî de 35 film û kurte filmên ji 30 welatên cûda de bêne nîşandin. Di vê beşê de filmekê bi navê

Li gor nuçeyeka AFP-ê Berhem Salihî piştî hevdiatina digel Elî Sîstanî got wan wekî nunerên Mesud Barzanî û Celal Telebanî serdana Elî Sîstanî kir û got:

-Em pêbendên daxwaza xwe ya guhortina navê Brahîm Ceferî wekî kandîdatê Listeya Hevpeymanîya Iraqa Yekgirtî ne û em çun cem Elî Sîstanî da helwesta mîletê kurd jê re aşkera bikin û guhê xwe bidin biru bo biruboçunên wî jî.

Berhem Salihî got ti problêma wan digel şexsê

Hêyeteka kurdan li Necefê çû serdana Ayetullah Elî Sîstanî

-Îro Azad Berwarîyê nunerê Serokê Kurdistanê Mesud Barzanî û Berhem Salihê nunerê serokkomarê Îraqê Celal Telebanî digel hêyeteka kurdî çun serdana rêberê dînî yê şîyan Ayetullah Elî Sîstanî li Necefê da helwesta kurdan ya li hemberî serokwezîrê niho yê Îraqê Brahîm Ceferî û neminasîbbuna wî bo serokwezîrîya Îraqê rave bikin.

Brahîm Ceferî nîne lê belê jî bo qunaxa bêt pewîstîya wan bi hikumeteka berfireh ya xudana sîmayekê nu heye ji ber Brahîm Ceferî ne tenê serokwezîrê wezaretan e u ew serokwezîrê hemî Îraqê ye û got:

-Ji ber hinde ji hêviya me ew e ko listeya Hevpeymanîya Iraqa Yekgirtîya Amêrika u Brîtanya de eskerên xwe ji Îraqê vekişînin.

Emêrika û Brîtanîya dê eskerên xwe ji Îraqê vekişînin

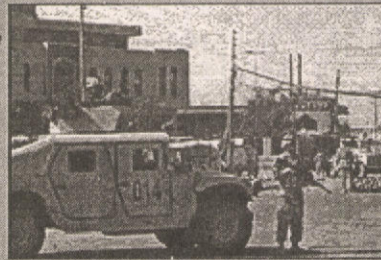
Eskerên amêrikî kolanên Bexdayê kontrol dikin

Du rojnameyên brîtanî Sunday Telegraph û Sunday Mirror îdia dikin ku Emêrika û Brîtanîya di middeta salekê de hemî eskerên xwe ji Îraqê

paşve vekişînin. Herdu rojname îdiaya xwe dispêrin berpîrsên bilind yên ordîya brîtanî û dibêjin sebebê paşvevekişandinê jî ew e ko hebuna eskerê emêrikî û brîtanî pêkanîna aştiyê şuna ku hesanî bike zehmettir dike.

Dereng avabuna hikumeta nu ya Îraqê jî bi hebuna eskerê emêrikî û brîtanî ve têt girêdan û berî heftêyekê wezîrê derve yê Îraqê Hişyar Zêbarî jî hevpeymanên Îraqê Emêrika û Brîtanîyayê xwest ku roleka "kêmtir" bilehîzin.

Ofisêrekê eskerî yê brîtanî ji Sunday Telegraphê re dibêje niho ew bi plana paşvevekişandinê ve mijul e û ya herî baş jî belkî bihara 2007-ê be.

Курдский политик обсуждает с корреспондентом нынешний политический кризис в Ираке

Радио "RFE/RL" 2 марта взяло интервью у курдского парламентария Махмуда Османа о развитии ситуации послетого, как партии суннитов, курдов и светских политиков обратились с просьбой шиитскому Объединенному иракскому альянсу (ОИА) отозвать кандидатуру Ибрагима аль-Джаафари на пост премьер-министра.

RFE/RL: Какова политическая ситуация сейчас в Ираке? Мы слышали, что сунниты и курды будут просить шиитов выдвинуть другого кандидата на пост премьер-министра.

Осман: Да, это так. Мы, Курдская коалиция, сунниты (Иракский фронт согласия) и партия д-ра Аллауи, Иракский национальный блок, мы обратились к шиитскому альянсу выдвинуть другого кандидата, потому что мы думаем, что будут не просто работать следующие несколько лет с г-ном аль-Джаафари. И учитывая наш прошлый опыт и все... у нас нет условий. Да, мы официально обратились с такой просьбой, все три партии, и партия Салиха аль-Мутлака (Иракский фронт за национальный диалог) также поддержала этот шаг.

Почти все партии, кроме шиитского блока, просят об этом и не потому что имеют к аль-Джаафари что-то личное. Они думают, что он будет продолжать ту же политику, как и прежде, а прежде премьер-министр не смог разрешить проблемы, стоящие перед страной, и сейчас снова, когда другие партии не соглашаются с ним, я думаю, что ему будет сложно работать, а нам сотрудничать с ним.

Мы думаем, что шиитский блок имеет право - конечно - назначить кого-то премьер-министром, поскольку это самый крупный блок в парламенте. В прошлом году, когда аль-Джаафари был кандидатом на пост премьер-министра, весь шиитский блок... все поддерживали его. В этом году не та же самая ситуация, половина поддерживает его, другая половина - другого кандидата - (Адила Абд аль-Махди). Так что у (аль-Джаафари) не очень сильные позиции и в своем блоке также.

RFE/RL: Вы уже получили ответ от шиитского блока, формально или неформально?

Осман: Мы ждем. Мы только представили наше обращение сегодня, поэтому мы не рассчитываем получить официальный ответ в тот же день. Мы ждем, мы посмотрим, что будет.

RFE/RL: Если они не согласятся, и кандидатура г-на аль-Джаафари будет вынесена на голосование в парламенте, думаете ли вы, что кто-то из шиитского блока будет голосовать против этой кандидатуры?

Осман: Я уверен в этом, потому что уже в его собственном блоке половина проголосовала против него (во время голосования по кандидатуре на пост премьера внутри ОИА)... поэтому это вполне возможно. И есть еще одна воз-

можность; если они будут настаивать на кандидатуре (аль-Джаафари) и вынесут ее на голосование, тогда остальные избирательные блоки все вместе могут сформировать блок, который будет больше, чем ОИА. Они тогда смогут выдвинуть свою кандидатуру на пост премьер-министра.

RFE/RL: Некоторые средства массовой информации сообщили сегодня, что сунниты, курды и, возможно, блок Аллауи рассматривают вопрос о формировании единого блока в парламенте. Это правда?

Осман: Нет, мы в курдской коалиции не собираемся вступать в блок против ОИА или в блок с ОИА против кого-нибудь еще и... если ситуация будет развиваться в направлении, когда (ОИА) будут настаивать на кандидатуре аль-Джаафари, тогда мы можем сформировать парламентский блок для того, чтобы проголосовать за другую кандидатуру на пост премьер-министра и против аль-Джаафари. Так что это возможно, но я думаю, я надеюсь, что ОИА будут настроены на сотрудничество и примет во внимание всех, кто обратился к нему и пересмотрит свое решение. Это лучший путь, как сделать это, это демократичный путь. Как бы там ни было, (аль-Джаафари) имеет сейчас 64 места из 275 в парламенте, поэтому он не может быть хорошим премьер-министром.

RFE/RL: Как курд и как парламентарий, вы не думаете, что шиитский блок сможет отыграть позже на курдах?

Осман: Нет, я так не думаю. Может быть, некоторые люди; я полагаю, что аль-Джаафари это все не понравится. Но многие в его собственном блоке не поддерживают его... Кроме того, мы в Курдистане недовольны его кандидатурой, особенно после того как он посетил Турцию (28 февраля). Мы очень недовольны, потому что он совершил визит, даже не сказав президенту, парламенту, не сказав даже министру иностранных дел, что совершенно невероятно.

И мы подозрительно относимся к любым дискуссиям между Турцией и иракским правительством, если они проводятся без участия курдов, потому что Турция настроена отрицательно к курдскому вопросу. Вот почему он вызвал недовольство курдов. И (курды) считают, что, если аль-Джаафари будет продолжать поступать таким образом, он не выполнит требования статьи 58 (конституции относительно Киркука) и страшная история повторится снова.

RFE/RL: Г-н Джаафари, когда был в Турции, сказал, что выполнит статью конституции относительно Киркука буквально.

Осман: Нет, мы не верим ему. Это дело доверия. Если это правда, почему он тогда не взял с собой ни одного курда (в Турцию)? Даже министра иностранных дел (Хошияра Зибари) не было с ним. Что ему надо было скрыть от нас? Он взял некоторых (иракских) туркмен с собой и еще кое-кого. Он не взял с собой ни одного курдского министра из (своего) правительства, что очень удивляет - все выглядит так, что есть что-то такое важное между ним и Турцией, что он прячет от курдов. Мы относимся к этому с подозрением... мы не верим тому, что он говорит. Он может сказать что угодно, но кто знает, выполнит он это или нет, мы ему не доверяем.

RFE/RL: Президент Джалал Талабани ответил на эту поездку тем, что за-

явил, что ни одно соглашение, заключенное аль-Джаафари, не будет признано законным по иракским законам.

Осман: Это правильно, потому что нынешнее правительство - это правительство исполняющее обязанности. Обычно, правительство, исполняющее обязанности, не уполномочено делать такие шаги. Во-вторых, страна в крови - каждый день убивают десятки людей. Обстановка в сфере безопасности сильно ухудшилась. Э тот момент вместо того... чтобы нести ответственность за безопасность, (аль-Джаафари) покидает страну и едет за рубеж - это не адекватная реакция. Я думаю, что ни один из ответственных руководителей в такой момент не должен ехать за рубеж. Они должны заниматься внутри страны проблемами безопасности и политическими проблемами.

RFE/RL: Поддержка со стороны Моктады эс-Садр была ключевым фактором, почему г-н аль-Джаафари был выдвинут на пост премьер-министра от ОИА. Как вы знаете, эс-Садр обладает властью и контролирует "улицу". Не думаете ли вы, что эти трения (между политиками) выплеснутся на улицу в большей степени, чем это было на прошлой неделе? Не ожидаете ли вы, что будет большая реакция со стороны улиц?

Осман: Я так не думаю. Даже если такая реакция возникнет, это будет... вы знаете, люди на улицах... может быть они уже немного разочаровались во всех политиках, включая президента, премьер-министра, всех нас, потому что мы не решаем их проблемы. (Иракцы) страдают от всевозможных проблем, безопасность плохая, и они думают, что это... из-за того, что политики не договорились о правительстве или не решили их проблемы... поэтому я думаю, что, может быть, и есть люди, которые выразят свои чувства относи-

тельно отсрочки в политическом процессе... не относительно кого-либо конкретного лица, но, может быть, они недовольны всеми этими затяжками.

RFE/RL: Вы думаете, что сейчас потребуется много больше времени для формирования правительства?

Осман: К несчастью, какие-то обстоятельства сошлись и они потребуют больше времени. Например, (взрыв 22 февраля) в храме в Самаре, когда она была повреждена, и затем последовали нападения на мечети в разных местах... Это, конечно, привело к задержке политического процесса. Но так дела обстоят в Ираке, это жизнь. Что касается политических вопросов, то я думаю, что лучше немного отложить решение вопроса, чем иметь плохого премьер-министра и правительство, которое придет к власти и в котором премьер-министр находится под давлением и имеющий проблемы в отношениях с другими партиями, которые не доверяют друг другу... Поскольку в этом случае результаты могут быть негативными, если пойдете дальше со всеми этими проблемами, не разрешив их. Лучше немного подождать... чем идти в правительство, в которое вы не верите. Это проблема, о которой надо говорить и о которой надо думать.

RFE/RL: Из-за соотношения сил в парламенте, для того, чтобы назначить кого-либо, необходимо 184 места.

Осман: Но не всегда необходимы 2/3. Когда вы выбираете президента и его двух заместителей, то необходимы 2/3 голосов. Но это только первый раунд. Если в первом туре голосования вы не набрали 2/3 голосов, то дальше идет второй тур, когда надо получить только абсолютное большинство - так сформулировано в конституции. То же самое относится к премьер-министру... Так что я думаю, что эти обстоятельства не большое препятствие.

Война в Ираке стала крупнейшим геополитическим просчетом в истории США, считают участники элитарного международного клуба

Война в Ираке стала, видимо, крупнейшим геополитическим просчетом в истории США. По словам известного американского публициста и политолога Арно де Борчгрейва, таким было единодушное мнение членов элитарного международного клуба, собравшихся недавно на свое очередное заседание в Монако.

Ветеран американской журналистики, возглавлявший в прошлом газету "Вашингтон таймс" и информационное агентство ЮПИ и продолжающий писать для них комментарии, не называет имен, а сообщает лишь, что в заседании участвовали 63 человека. По его словам, в их число входили "бывшие премьер-министры, руководители разведслужб, главные редакторы газет и служб теленовостей, нынешние и бывшие главы крупных международных организаций". Представлены были страны Европы, Ближнего Востока, Северной Африки и США. Насколько известно корр. ИТАР-ТАСС, от России в заседании участвовал один человек - бывший глава правительства Евгений Примаков.

Как утверждает Борчгрейв, оценки ситуации в Ираке звучали на встрече "практически без всякого антиамериканизма", а скорее с сожалением. Участники заседания, по его словам, констатировали, что "глобальная мощь" США очень важна для поддержания международной стабильности, и "сетовали по поводу того, как она пускается на ветер в Ираке", а не сберегается для улаживания "потенциально гораздо более угрожающих кризисов в этом же районе мира в период до 2010 года".

"В настоящее время американская военная машина, если и не сломана, то, во всяком случае, непригодна для развертывания очередной кампании в этом же регионе", - пишет комментатор, добавляя, что в Монако было много пессимистичных прогнозов по поводу "еще одного сокрушительного провала" США, "подобного вьетнамскому".

ДИПЛОМАТ

№ 03(028) 01-15 МАРТА ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

ПОСЛЕДНЯЯ
страница

Переговоры по составу правительства находятся в состоянии раздора

Премьер-министр Ирака Ибрагим Джаафари отменил встречу с ведущими политическими лидерами партий Ирака, явно в знак протеста против того, что они ведут кампанию против его кандидатуры на пост премьера нового правительства.

Курдские и суннитские политики недовольны выдвижением его кандидатуры на пост премьера и заявляют, что они не будут работать в правительстве национального единства, если он будет возглавлять его.

Это самый последний кризис, который связан с формированием нового правительства.

Ирак переживает один из самых худших периодов разгула насилия, в четверг было убито 18 человек. По крайней мере, 400 человек было убито со среды, когда был взорван один из самых священных шиитских храмов в Самаре.

Старший из числа представителей ООН обвиняет в растущем кровопролитии развал системы безопасности, "присущий" Ираку.

Джон Пейс, до последнего времени руководитель группы представителей ООН, следивших за состоянием дел с правами человека в Ираке, заявил "BBC News website", что 75% сотен тел погибших, которые свозятся в багдадский мог ежемесячно, имеют следы пыток и преднамеренного убийства (казни).

В прошлом месяце расследование, которое начали американские военные, показало, что "эскадроны смерти" министерства внутренних дел Ирака преследуют иракских арабов-суннитов.

Шиитские лидеры отрицательно отнеслись к инициативе президента Ирака, потребовавшего заметить кандидата на пост премьер-министра

Шиитские лидеры отрицательно отнеслись к инициативе президента Ирака Джалала Талабани, потребовавшего назначить нового кандидата на пост премьер-министра. По словам главы государства, лидер партии исламского призыва "Ад-Дава" Ибрагим аль-Джаафари, выдвинутый шиитским парламентским большинством, "стал препятствием на пути создания правительства национального единства". "Он (аль-Джаафари) на протяжении 25 лет является моим другом, но не подходит для роли объединителя", - сказал Талабани, который в прошлом неоднократно сетовал на "самоуправство премьера".

Президент направил в воскресенье в Эн-Наджаф представителя блока курдских партий Бархам Салеха, который провел беседы с великим аятоллой Али ас-Систани - духовным наставником иракских шиитов и руководителями фракций, входящих в шиитскую коалицию. По сведениям газеты "Аль-Хаят", Салех встретил прохладный прием в городе, который считается духовным центром шиизма. В Эн-Наджафе прошли массовые манифестации в поддержку лидера партии "Ад-Дава".

Джаввад аль-Мальки - официальный представитель Объединенного иракского альянса (по итогам выборов в декабре 2005 года ОИА имеет 128 из 275 мест) назвал "преувеличенными" заявления по поводу кризиса между шиитским и курдским блоками, подчеркнув важность превалярования "высших интересов Ирака над личными оценками". По его словам, "некоторые замечания в адрес аль-Джаафари искусственно раздуты и далеки от объективности". "В целом ситуация под контролем и можно найти взаимное решение", - сказал аль-Мальки. В свою очередь, депутат Мухамед аль-Хумейдауи расценил позицию курдов как "уступку американскому давлению". По его мнению, "Соединенные Штаты пытаются ослабить политическое влияние ОИА, окрепшее после убедительной победы на выборах".

Представитель Иракского фронта согласия (ИФС) - суннитского блока, третьего по числу мест в парламенте - Сальман Али аль-Джамили заявил, что "сунниты проявят гибкость и не будут настаивать на замене аль-Джаафари, если шиитская коалиция займет принципиальную позицию".

Бойцы спецподразделения иранского Корпуса "стражей исламской революции" проникают в Ирак - глава Пентагона

Бойцы спецподразделения иранского Корпуса "стражей исламской революции" /КСИР/ проникают в Ирак. Об этом сообщил сегодня глава Пентагона Дональд Рамсфелд. По его словам, вне всяких сомнений за этим стоит иранское правительство.

"Они сейчас забрасывают своих людей в Ирак для акций, которые нанесут ущерб будущему Ирака. Мы не рассматриваем их в качестве паломников", - подчеркнул глава Пентагона на пресс-конференции в министерстве обороны.

Рамсфелд и присутствовавший на пресс-конференции глава Комитета начальников штабов ВС США генерал Питер Пейс отказались отвечать на вопросы журналистов, как много иранских диверсантов, по оценкам Пентагона, оказалось на иракской территории и вступали ли американские солдаты в боестолкновения с ними. По словам Пейса, иранцы доставляют в Ирак самодельные взрывные устройства. "Мы занимаемся с иракским правительством вопросом усиления охраны границы с Ираном", - добавил он.

В прошлом месяце директор национальной разведки США Джон Негропonte, выступая в конгрессе, сообщил, что иранские спецслужбы и "стражи исламской революции" могут попытаться спровоцировать восстание шиитов в Ираке или подключиться к боевикам в операциях против американских сил.

Рамсфелд также уклонился от ответа на вопрос, готовы ли США использовать военные средства, чтобы не допустить появления у Тегерана ядерного оружия. "Президент, вице-президент и госсекретарь уже затрагивали этот вопрос в своих выступлениях", - отметил он.

Первое заседание нового иракского парламента состоится 12 марта, сообщил президент Ирака

В соответствии с основным законом иракского государства выборы в Совет представителей /постоянный парламент/, которому предстоит сменить Национальную ассамблею (переходный парламент), прошли 15 декабря 2005 года. Согласно официальным итогам, 128 мест в 275-местном парламенте получил шиитский блок Объединенный иракский альянс, 53 - альянс двух ведущих курдских партий - Патриотического союза Курдистана и Демократической партии Курдистана. 44 места достались суннитскому блоку Иракский фронт согласия, либеральный блок под руководством первого премьер-министра Айяда Алауи получил 25 мест.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ U SERNİVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN

УЧЕРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Azərbaycan şöbəsinin redaktoru:
NƏRİMAN ƏYYUB
Tel: 050 379-92-93

Xüsusi müxbir:
RAMİZ CƏBRAYİLOV

Əlaqə telefonu:
422-38-26

Müəlliflərin mövqeyi redaksiyanın mövqeyi ilə üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri, 40
S. Mehmandarov küç.
ev 25. mən. 17
Adres: Bakı 40, pos. Ul.
S. Mehmandarova, dom 25. kv.17
Navnisan: Bakı 40 soqaq
S.Mehmandarov xanı 25. mal 17

e-mail: diplomat_gazeti@box.az
Şəhadətnamə: N FŞ 005004966

BUSB-un 2 saylı
Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/ə 438010000
Sifariş: 961
Tiraj: 2500